

פרשת חוקת – חמישי

(כב) וַיִּסְעוּ מִקֹּדֶשׁ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי־

יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה הָהָר הָהָר:

כב ונטלו, מרקם; ואתו
בני ישראל כל כנשתא,
להור טורא.

רש"י < כל־העדה: כלם שלמים ועומדים להכנס לארץ, שלא
היה בהן אחד מאותם שנגזרה גזרה עליהם, שכבר כלו מתי
מדבר, ואלו מאותן שכתוב בהן (דברים ד): "חיים כלכם היום".
הר ההר: הר על גבי הר, כתפוח קטן על גבי תפוח גדול.
ואף־על־פי שהענן הולך לפניהם ומשנה את ההרים, שלשה
נשארו בהן: הר סיני לתורה, והר נבו לקבורת משה. והר
ההר לקבורת אהרן:

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

וְאֶל־אַהֲרֹן בְּהַר הָהָר עַל־

גְּבוּל אֶרֶץ־אֲדוֹם לֵאמֹר:

כג ואמר יי למשה
ולאהרן, בהור טורא,
על תחום ארעא
דאדום, למימר.

רש"י < על־גבול ארץ־אדום: מגיד, שמפני שנתחברו כאן
להתקרב לעשו הרשע, נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה,
וכן הנביא אומר ליהושפט (ד"ה ב, כ): "בהתחברך עם־
אחזיהו פרץ ה' את מעשיך":

(כד) וַיֹּאסֶף אַהֲרֹן אֶל־עַמּוּי כִּי

לֹא יָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר

נָתַתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר־

מָרִיתֶם אֶת־פִּי לְמִי מְרִיבָה:

כד יתפניש אהרון,
לעמיה, ארי לא ייעול
לארעא, דיהבית לבני
ישראל על דסריבתון
על מימרי, למי
מצותא.

(כה) קַח אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־

אַלְעָזָר בְּנוֹ וְהַעַל אֹתָם הָר

הָהָר:

כה דבר, ית אהרון, וית
אלעזר, בריה; ותסיק
יתהון, להור טורא.

רש"י < קח את־אהרן: בדברי נחומים אמר לו: אשריך שתראה
כתרך נתון לבנה, מה שאין אני זכאי לכך:

(כו) וְהִפְשַׁט אֶת־אַהֲרֹן אֶת־

בְּגָדָיו וְהַלְבִּשְׁתָּם אֶת־אַלְעָזָר

בְּגָו וְאַהֲרֹן יֹאסֶף וּמֵת שָׁם:

כו ותשלח ית אהרון ית
לבושוהי, ותלבישונן
ית אלעזר בריה;
ואהרון יתפניש, וימות
תמן.

רש"י < את־בגדיו: את בגדי כהנה
גדולה הלבשהו והפשיטם מעליו לתתם על בנו בפניו, אמר
לו: "הכנס למערה" ונכנס. ראה מטה מצעת ונר דלוק. אמר
לו: "עלה למטה" ועלה; "פשט ידיך" ופשט, "קמץ פיך"
וקמץ, "עצם עיניך" ועצם, מיד חמד משה לאותה מיתה,
וזהו שנאמר לו (דברים לב): "כאשר־מת אהרן אחיך" מיתה
שנתאנית לה:

(כז) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּאֲשֶׁר צִוָּה

יְהוָה וַיַּעֲלוּ אֶל־הָר הָהָר

לְעִינֵי כָל־הָעֵדָה:

כז ועבד משה, כמא
דפקיד יי; וסליקו
להור טורא, לעיני כל
כנשתא.

רש"י < ויעש משה: (במדרש רבה) אף־על־פי שהדבר קשה לו, לא
עקב:

(כח) וַיִּפְשַׁט מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן

אֶת־בְּגָדָיו וַיַּלְבִּשׁ אֹתָם

אֶת־אַלְעָזָר בְּנוֹ וּמֵת אַהֲרֹן

שָׁם בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֶד מֹשֶׁה

וְאַלְעָזָר מִן־הָהָר:

כח ואשלח משה ית
אהרון ית לבושוהי,
ואלביש יתהון ית
אלעזר בריה, ומית
אהרון תמן, בריש
טורא; ונתת משה
ואלעזר, מן טורא.

(כט) וַיֵּרְאוּ כָל־הָעֵדָה כִּי

גֹּעַ אַהֲרֹן וַיָּבֹאוּ אֶת־אַהֲרֹן

שְׁלֵשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל

כט וחזו, כל כנשתא,
ארי מית, אהרון; ובכו
ית אהרון תלתין יומין,
כל בית ישראל.

רש"י < ויראו כל־העדה וגו': (שם) כשראו משה ואלעזר יורדים
ואהרן לא ירד, אמרו: היכן הוא אהרן? אמר להם: מת. אמרו:
אפשר, מי שעמד כנגד המלאך ועצר את המגפה ישלט בו
מלאך המות? מיד בקש משה רחמים והראוהו מלאכי השרת
להם מוטל במטה, ראו והאמינו: כל בית ישראל: האנשים
והנשים; לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי
מריבה ובין איש לאשתו: כי גוע: אומר אני שהמתרגם דהא
"מית", טועה הוא, אלא אם כן מתרגם ויראו "ויתחזיואו",
שלא אמרו רבותינו וזכרונם לברכה, "כי" זה משמש בלשון
"הדא, אלא על מדרש שנסתלקו ענני כבוד, וכדאמר רבי
אבהו (ראש השנה ד): אל תקרי "ויראו" אלא "ויראו", ועל לשון
זה נופל לשון דהא, לפי שהוא נתינת טעם למה שלמעלה
הימננו. למה ויראו? לפי שהרי מת אהרן, אבל על תרגום
וחזו כל כנישתא אין לשון דהא נופל אלא לשון אשר הוא
מגזרת שמוש אי שמצינו "אם" משמש בלשון "אשר", כמו
(איוב כא): "ואם־מדוע לא־תקצר רוחי" והרבה מפרשים מזה
הלשון (שם יד): "אם תרוצים ימיו":

כֹּא וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ־

עָרֹל יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי כֹא

יִשְׂרָאֵל דָּרָךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחַם

בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב | מִמֶּנּוּ שָׁבִי:

א ושמע כנענעא מלכא
דערד, יתיב דרומא,
ארי אתא ישראל,
אורח מאללניא; ואגיח
קרבא, בישראל, ושבא
מניה, שביא.

רש"י < וישמע הכנעני: שמע שמת
אהרן ונסתלקו ענני כבוד כו', כדאיתא בראש השנה (דף
ג). ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מזמן בכל עת
לפרענות. יושב הנגב: זה עמלק, שנאמר (במדבר יג): "עמלק
יושב בארץ הנגב" ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען, כדי
שיהיו ישראל מתפללים להקדוש־ברוך־הוא לתת כנענים
בידם, והם אינן כנענים, ראו ישראל לבושיהם כלבושי
עמלקים ולשונם לשון כנען; אמרו: "נתפלל סתם", שנאמר:
"אם־נתן תתן את־העם הזה בידי". דרך האתרים: דרך הנגב
שהלכו בה המרגלים, שנאמר (שם): "ויעלו כנגב". דבר אחר:
"דרך האתרים" דרך התיר הגדול, הנוסע לפניהם, שנאמר
(שם י): "דרך שלשת ימים תהויר להם מנוחה". וישב ממנו
שבי: אינה אלא שפחה אחת:

(צ) וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל נָדָר לַיהוָה

וַיֹּאמֶר אִם־נָתַן תִּתֵּן אֶת־

הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְהִתְרַמְּתִי

אֶת־עֲרִיכָם:

ב וקיים ישראל קדם
קדם יי, ואמר: אם
ממסר תמסר ית עמא
הדין, בידי ואגמר, ית
קרויהון.

ג וקביל יי צלותיה
דישראל, ומסר ית
כנענאה, וגמר יתהון,
וית קרויהון; וקרא
שמיה דאתרא, חרמה.

רש"י < וירד ישראל נדר ליהוה: ברהיגה. ואת־עריכם: חרמי גבה:

(צא) וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל

וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּנַעֲנִי וַיַּחֲרֵם

אֹתָהֶם וְאֶת־עֲרִיכָם וַיִּקְרָא

שֵׁם־הַמָּקוֹם חֲרָמָה:

ד ונטלו מהור טורא,
אורח ימא דסוף,
לאקפא, ית ארעא
דאדום; ועקת נפשא
דעמא, באורחא.

רש"י < דרך ים־סוף: בין שמת אהרן
ובאה עליהם מלחמה זו, חזרו לאחוריהם דרך ים סוף הוא
הדרך שחזרו להם כשנגזר עליהם גזרת מרגלים, שנאמר
(דברים א): "ויסעו המדברה דרך ים־סוף". וכאן חזרו לאחוריהם
(עיי' פ' פנחס) שבע מסעות, שנאמר (שם י): "ובני ישראל
נסעו מבארת בני־עקן מוסרה שם מת אהרן". וכי במוסרה
מת? והלא בהר ההר מת?! אלא, שם חזרו והתאבלו עליו
והספידוהו כאלו הוא בפניהם. וצא ובדק במסעות ותמצא
שבע מסעות מן מוסרה עד הר ההר. לסבב את־ארץ אדום:
שלא נתנם לעבר בארצו. ותקצר נפש־העם בדרך: בטרח
הדרך שהקשה להם. אמרו: עכשו היינו קרובים להכנס
לארץ ואנו חוזרים לאחורינו, כך חזרו אבותינו ונשתהו
שלשים ושמונה שנה עד היום, לפיכך קצרה נפשם בענוי
הדרך. ובלשון לע"ז אנקודלו"ר. ולא יתכן לומר "ותקצר
נפש העם בדרך בהיותם בדרך". ולא פרש בו כמה קצרה,
כגון (זכריה יא): "ותקצר נפשי בהם", וכגון (שופטים י): "ותקצר
נפשו בעמל ישראל", וכל דבר הקשה על אדם נופל בו לשון
"קצור נפש", כאדם שהטרח בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל
אותו הדבר ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הצער.
ובדבר המטריח נופל לשון גדל, שגדול הוא וכבד על האדם,
כגון (זכריה יא): "וגם נפשם בחלה כי גדלה עלי" (איוב י): "ויגאה
כשחל תצודני". כללו של פרושו: כל לשון קצור נפש בדבר
לשון שאין יכול לסבלו הוא, שאין הדעת סובלתו:

רש"י < ויחרם אתהם: ברהיגה. ואת־עריכם: חרמי גבה:

(צב) וַיִּסְעוּ מִהַר הָהָר דֶּרֶךְ יָם־

סוּף לִסְבֹּב אֶת־אֶרֶץ אֲדוֹם

וּתְקַצֵּר נַפְש־הָעָם בַּדֶּרֶךְ:

ה ונטלו מהור טורא,
אורח ימא דסוף,
לאקפא, ית ארעא
דאדום; ועקת נפשא
דעמא, באורחא.

רש"י < דרך ים־סוף: בין שמת אהרן
ובאה עליהם מלחמה זו, חזרו לאחוריהם דרך ים סוף הוא
הדרך שחזרו להם כשנגזר עליהם גזרת מרגלים, שנאמר
(דברים א): "ויסעו המדברה דרך ים־סוף". וכאן חזרו לאחוריהם
(עיי' פ' פנחס) שבע מסעות, שנאמר (שם י): "ובני ישראל
נסעו מבארת בני־עקן מוסרה שם מת אהרן". וכי במוסרה
מת? והלא בהר ההר מת?! אלא, שם חזרו והתאבלו עליו
והספידוהו כאלו הוא בפניהם. וצא ובדק במסעות ותמצא
שבע מסעות מן מוסרה עד הר ההר. לסבב את־ארץ אדום:
שלא נתנם לעבר בארצו. ותקצר נפש־העם בדרך: בטרח
הדרך שהקשה להם. אמרו: עכשו היינו קרובים להכנס
לארץ ואנו חוזרים לאחורינו, כך חזרו אבותינו ונשתהו
שלשים ושמונה שנה עד היום, לפיכך קצרה נפשם בענוי
הדרך. ובלשון לע"ז אנקודלו"ר. ולא יתכן לומר "ותקצר
נפש העם בדרך בהיותם בדרך". ולא פרש בו כמה קצרה,
כגון (זכריה יא): "ותקצר נפשי בהם", וכגון (שופטים י): "ותקצר
נפשו בעמל ישראל", וכל דבר הקשה על אדם נופל בו לשון
"קצור נפש", כאדם שהטרח בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל
אותו הדבר ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הצער.
ובדבר המטריח נופל לשון גדל, שגדול הוא וכבד על האדם,
כגון (זכריה יא): "וגם נפשם בחלה כי גדלה עלי" (איוב י): "ויגאה
כשחל תצודני". כללו של פרושו: כל לשון קצור נפש בדבר
לשון שאין יכול לסבלו הוא, שאין הדעת סובלתו:

רש"י < ויחרם אתהם: ברהיגה. ואת־עריכם: חרמי גבה:

(צג) וַיִּשְׁלַח יְהוָה בָּעָם אֶת־

הַנְּחָשִׁים הַשֹּׁרְפִים וַיִּנְשָׁכוּ

אֶת־הָעָם וַיָּמָת עַם־רַב

מִיִּשְׂרָאֵל:

ו ואתרעם עמא קדם
יי, ועם משה נצו, למא
אסיקתונא ממצינים,
לממת במדברא: ארי
לית לחמא, ולית מיא,
ונפשנא עקת, במנא
הדין דמיכליה קליל.

רש"י < באלהים ובמשה: השוו עבד לקונו (במ"ר). למה העליתנו:
שניהם שווים. ונפשנו קצה: אף זה לשון קצור נפש ומאוס.
בלחם הקלקל: (ע"ז ה) לפי שהמן נבלע באיברים, קראוהו
"קלוקל", אמרו: עתיד המן הזה שיתפח במעינו, כלום יש
לדור אשה שמכניס ואינו מוציא:

רש"י < ויחרם אתהם: ברהיגה. ואת־עריכם: חרמי גבה:

(צד) וַיִּשְׁלַח יְהוָה בָּעָם אֶת־

הַנְּחָשִׁים הַשֹּׁרְפִים וַיִּנְשָׁכוּ

אֶת־הָעָם וַיָּמָת עַם־רַב

מִיִּשְׂרָאֵל:

ז ואמא עמא לות
משה ואמרו חבנא,
ארי אתרעמנא קדם
יי ועמד נצינא עלי
קדם יי, ויעדי מננא ית
חויא; וצלי משה, על
עמא.

רש"י < ויחרם אתהם: ברהיגה. ואת־עריכם: חרמי גבה:

(צה) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נָחָשׁ נָחָשֶׁת

וַיִּשְׁמְהוּ עַל־הָנָם וַהֲיָה אִם־

נָשָׁךְ הַנָּחָשׁ אֶת־אִישׁ וַהֲבִיט

אֶל־נָחָשׁ הַנָּחָשֶׁת וַחֲיִי:

ח ועבד משה נחש
דנחשא, ושויה על
את; וחוי, פד נכית
חויא ית גברא ומסתכל
בחויא דנחשא,
ומתקנים.

רש"י < נחש הנחשת: (שם) לא נאמר
לו לעשותו של נחשת, אלא אמר משה: הקדוש־ברוך־הוא
קוראו נחש ואני אעשנו של נחשת! לשון נופל על לשון:

רש"י < נחש הנחשת: (שם) לא נאמר
לו לעשותו של נחשת, אלא אמר משה: הקדוש־ברוך־הוא
קוראו נחש ואני אעשנו של נחשת! לשון נופל על לשון:

פרשת חוקת – שישי

(י) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ י וְנָטְלוּ, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וְשָׂרוּ, בְּאוֹבוֹת.
בְּאֹבֹת:

(יא) וַיִּסְעוּ מֵאֹבֹת וַיַּחֲנוּ בְּעֵי יא וְנָטְלוּ, מֵאוֹבוֹת; הָעִבְרִים בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר עַל- וְשָׂרוּ בַּמִּגְזָז עֲבָרָי, בְּמִדְבָּרָא דְעַל אִפִּי מוֹאָב, מִמִּדְנַח, שְׁמִשָּׁא.

רס"א בְּעֵי הָעִבְרִים : לֹא יָדַעְתִּי לָמָּה נִקְרָא שְׁמֵם עֵיִים וְעֵי לְשׁוֹן חֲרָבָה הוּא, דְּבַר הַטָּאוּט בַּמִּטְאָטָא, וְהָעֵין בּוֹ יְסוֹד לְבִדָּה, וְהוּא מִלְשׁוֹן "יַעֲיִם" (ישעיה כח) : "וַיַּעַז בְּרֹד". הָעִבְרִים : דֶּרֶךְ מַעְבַּר הָעוֹבְרִים שֶׁם אֶת הָר נָבו אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן, שֶׁהוּא מִפְסִיק בֵּין אֶרֶץ מוֹאָב לְאֶרֶץ אַמּוֹרִי. עַל-פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשְּׁמֶשׁ : בַּמִּזְרָחָה שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב :

(יב) מִשֵּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל יב מִתְמָן, נָטְלוּ; וְשָׂרוּ, בְּנַחֲלָא דְזָרָד.
זָרָד:

(יג) מִשֵּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ מַעְבַּר אַרְנוֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר הִיִּצָּא מִגְּבַל הָאֱמֹרִי כִּי אַרְנוֹן גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֱמֹרִי:

רס"א מִגְּבַל הָאֱמֹרִי : תַּחֲנוּם סוּף מִצַּר שְׁלֵהֶם, וְכֵן (דברים ב) : "גְּבוּל מוֹאָב", לְשׁוֹן קֶצֶה וְסוּף. מַעְבַּר אַרְנוֹן : הַקִּיפּוֹ אֶרֶץ מוֹאָב כָּל דְּרוֹמָה וּמִזְרָחָה עַד שְׂבָאוּ מַעְבַּר הַשְּׁנִי לְאַרְנוֹן בְּתוֹךְ אֶרֶץ הָאֱמֹרִי, בְּצִפּוֹנָה שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב. הִיִּצָּא מִגְּבַל הָאֱמֹרִי : רְצוּעָה יוֹצֵאָה מִגְּבוּל הָאֱמֹרִי, וְהִיא שֶׁל אַמּוֹרִיִּים, וְנִכְנָסֶת לְגְבוּל מוֹאָב עַד אַרְנוֹן, שֶׁהוּא גְבוּל מוֹאָב; וְשֵׁם חָנוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא בָּאוּ לְגְבוּל מוֹאָב, (כִּי אַרְנוֹן גְּבוּל מוֹאָב וְהֵם לֹא נָתְנוּ לָהֶם רִשּׁוֹת לַעֲבֹר בְּאַרְצָם וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא פָרְשָׁה מִשָּׁה, פָּרְשָׁה יִפְתָּח), כְּמוֹ שֶׁאָמַר יִפְתָּח (שופטים יא) : "וְגַם אֶל-מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח וְלֹא אָבָה". וּמִשָּׁה רְמִזָּה (דברים ב) : "כֹּפֶאֶשׁר עָשׂוּ-לִי בְנֵי עָשׂוּ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר וְהַמּוֹאֲבִים הַיֹּשְׁבִים בְּעֹר" מֶה אֱלוֹ לֹא נָתְנוּם לַעֲבֹר בְּתוֹךְ אֶרֶצָם, אֲלֹא הַקִּיפּוּם סָבִיב, אֵף מוֹאָב כֵּן :

(יד) עַל-כֵּן יֹאמַר בְּסֹפֶר מִלְחָמַת יְהוָה אֶת-וְהַב בְּסוּפָה וְאֶת-הַנְּחָלִים אַרְנוֹן:

רס"א עַל-כֵּן יֹאמַר : עַל חֲנִיָּה זֶה וְנִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בָּהּ יֹאמַר בְּסֹפֶר מִלְחָמַת ה'. כְּשֶׁמִּסְפָּרִים נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ, יִסְפְּרוּ "אֶת-וְהַב וְגו'". אֶת-וְהַב : כְּמוֹ "אֶת יְהַב", כְּמוֹ שֶׁיֹּאמַר מִן יַעֲד, וְעַד. כֵּן יֹאמַר מִן יְהַב וְהַב, וְהוּא יְסוֹד הוּא, כְּלוּמַר : אֶת אֲשֶׁר יְהַב לָהֶם וְהִרְבָּה נִסִּים בֵּי-סוּף. וְאֶת-הַנְּחָלִים אַרְנוֹן : כְּשֶׁם שֶׁמִּסְפָּרִים בְּנִסִּי יַם-סוּף, כֵּךְ יֵשׁ לְסֹפֶר בְּנִסִּי נַחֲלֵי אַרְנוֹן, שֶׁאֵף כָּאֵן נַעֲשׂוּ נִסִּים גְּדוֹלִים. וּמֶה הֵם הַנִּסִּים ?

(טו) וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עַר וְנִשְׁעַן לְגְבוּל מוֹאָב:

טו וְשָׁפוּךְ, לְנַחֲלִיא, דְּמִדְבָּרִין, לְקַבִּיל לְחֵית; וּמִסְתַּמִּיךְ, לְתַחֲנוּם מוֹאָב.

רס"א וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים : תַּרְגוּם שֶׁל "שָׁפוּךְ". אֲשֶׁר שָׁפוּךְ הַנְּחָלִים, שֶׁנִּשְׁפָּךְ שֵׁם דָּם אַמּוֹרִיִּים, שֶׁהָיוּ נַחְבָּאִים שֵׁם, לְפִי שֶׁהָיוּ הַהָרִים גְּבָהִים וְהַנְּחַל עֶמֶק וְקָצֵר וְהַהָרִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה : אָדָם עוֹמֵד עַל הָהָר מִזֶּה וּמִדְבַּר עִם חֲבֵרוֹ בָּהָר מִזֶּה וְהַדֶּרֶךְ עוֹבֵר בְּתוֹךְ הַנְּחַל. אָמְרוּ אַמּוֹרִיִּים : כְּשִׁיכְנִסּוּ יִשְׂרָאֵל [לְאֶרֶץ] לְתוֹךְ הַנְּחַל לַעֲבֹר, נֵצֵא מִן הַמַּעְרוֹת בְּהָרִים שְׁלִמְעָלָה מֵהֶם וְנִהְרָגִם בַּחֲצִים וְאִבְנֵי בְּלִיסְטְרָאוֹת. וְהָיוּ אוֹתָן הַנִּקְעִים בָּהָר שֶׁל צֵד מוֹאָב, וּבָהָר שֶׁל צֵד אַמּוֹרִיִּים הָיוּ כְּנֶגֶד אוֹתָן נִקְעִים כְּמִין קֶרְנוֹת וְשָׂדִים בּוֹלְטִין לַחוּץ, כִּיּוֹן שְׂבָאוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹר, נִזְדַּעְזַע הָהָר שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּשִׁפְחָה הִיּוֹצֵאת לְהַקְבִּיל פְּנֵי גְבֻרָתָהּ, וְנִתְקַרֵּב לְצַד הָר שֶׁל מוֹאָב וְנִכְנָסוּ אוֹתָן הַשָּׂדִים לְתוֹךְ אוֹתָן נִקְעִים וְהִרְגוּם. וְזֶהוּ : "אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עַר", שֶׁהָהָר נָטָה מִמְּקוֹמוֹ וְנִתְקַרֵּב לְצַד גְּבוּל מוֹאָב וְנִדְבַק בּוֹ, וְזֶהוּ : "וְנִשְׁעַן לְגְבוּל מוֹאָב" (בס"א אינו) (וְעִבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַהָרִים וְלֹא יָדְעוּ הַנִּסִּים הָאֵלּוּ אֲלֹא עַל יְדֵי הַבָּאָר שֶׁנִּכְנָס לְשֵׁם) :

(טז) וּמִשֵּׁם בְּאֶרֶה הוּא הַבָּאָר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֲסַף אֶת-הָעָם וְאֶתְנַה לָּהֶם מַיִם:

טז וּמִתְמָן, אֶתִּיהִיבֹת לְחוּן בִּירָא : הִיא בִּירָא, דְּאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה, כְּנוֹשׁ יֵת עֲמָא, וְאֶתִּין לְחוּן מַיָּא.

רס"א וּמִשֵּׁם בְּאֶרֶה : מִשֵּׁם בָּא הָאֲשֶׁר אֶל הַבָּאָר. כִּיִּצֹד ? אָמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא : מִי מוֹדִיעַ לְבְנֵי הַנִּסִּים הָלָלוּ? הַמְּשָׁל אוֹמַר : "נָתַת פֶּת לְחִינוּק, הוֹדִיעַ לְאִמּוֹ". לְאַחַר שֶׁעֲבָרוּ חֲזוּרוֹ הַהָרִים לְמִקְוָם וְהַבָּאָר יָרְדָה לְתוֹךְ הַנְּחַל וְהַעֲלָתָה מִשֵּׁם דָּם הַהִרְגִּים וְזִרְעוֹת וְאִיבָרִים וּמוֹלִיכָתָן סָבִיב הַמַּחְנָה וְיִשְׂרָאֵל רָאוּ וְאָמְרוּ שִׁירָה :

(יז) אֲזוּ יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֵי בָאָר עֲנוּ-לָהּ:

רס"א עָלֵי בָאָר : מִתוֹךְ הַנְּחַל, וְהָעֲלִי מֶה שָׁאתָ מַעְלָה. וּמִנִּין שֶׁהַבָּאָר הוֹדִיעָה לָהֶם ? שֶׁנֶּאֱמַר "וּמִשֵּׁם בְּאֶרֶה" (במ"ד) וְכִי מִשֵּׁם הִיתָה ? וְהִלֵּא מִתְחַלֵּת אַרְבָּעִים שָׁנָה הִיתָה עִמָּהֶם ? ! אֲלֹא, שֶׁיָּרְדָה לְפָרֶסֶם אֶת הַנִּסִּים וְכֵן (שבת לה) : "אֲזוּ יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל" הַשִּׁירָה הַזֹּאת נֶאֱמָרָה בְּסוּף אַרְבָּעִים וְהַבָּאָר נִתְּנָה לָהֶם מִתְחַלֵּת אַרְבָּעִים וּמֶה רָאָה לְכַתֵּב כָּאֵן ? אֲלֹא הָעֲנִין הַזֶּה נִדְרַשׁ לְמַעְלָה הֵימָנוּ :

(יח) בָּאָר חֲפְרוּיָה שָׂרִים כְּרוּיָה גְּדִיבֵי הָעָם בַּמַּחֲקָק בְּמִשְׁעָנָתָם וּמִמִּדְבָּר מִתְנַה:

רס"א בָּאָר חֲפְרוּיָה : זֹאת הִיא הַבָּאָר אֲשֶׁר חֲפְרוּיָה שָׂרִים מִשָּׁה וְאַהֲרֹן. בְּמִשְׁעָנָתָם : בַּמִּטָּה. וּמִמִּדְבָּר : נִתְּנָה לָהֶם :

(יט) וּמִמִּתְנָה נַחֲלִיאַל וּמִמִּתְנָה נַחֲלִיאַל בְּמוֹת:

רס"א וּמִמִּתְנָה נַחֲלִיאַל : כְּתַרְגוּמוֹ : עֲמָהוּן לְרִמְתָּא.

(כ) וּמִבְּמוֹת הַגִּיא אֲשֶׁר בְּשִׁירָה מוֹאָב רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְנִשְׁקָפָה עַל-פְּנֵי הַיְּשִׁימָן:

רס"א וּמִבְּמוֹת הַגִּיא אֲשֶׁר בְּשִׁירָה מוֹאָב : כִּי שֵׁם מֵת מֹשֶׁה וְשֵׁם בְּטָלָה הַבָּאָר. דְּבַר אַחֵר : כְּרוּיָה גְּדִיבֵי הָעָם כָּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא, כְּשֶׁהָיוּ חוֹנִים, נוֹטֵל מִקְלוֹ וּמוֹשֵׁךְ אֲצֵל דְּגָלוֹ וּמַחְנֶהוּ, וּמִי הַבָּאָר נִמְשָׁכִין דֶּרֶךְ אוֹתוֹ סִימָן וּבָאִין לְפָנֵי חֲנִית כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט. בַּמַּחֲקָק : עַל-פִּי מֹשֶׁה שֶׁנִּקְרָא : "מַחֲקָק", שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג) : "כִּי-שֵׁם חֲלָקֶת מַחֲקָק סִפּוּן". וְלָמָּה לֹא נִזְכַּר מֹשֶׁה בְּשִׁירָה זֶה ? לְפִי שֶׁלָּקָה עַל יְדֵי הַבָּאָר וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא נִזְכַּר שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, לֹא נִזְכַּר שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ מִזְמַנִּין אוֹתוֹ לְסַעְדָּה, אָמַר : אִם אוֹהֲבֵי שֵׁם אֲנִי שֵׁם, וְאִם לֹא אֲנִי הוֹלֵךְ ! רֹאשׁ הַפִּסְגָּה : כְּתַרְגוּמוֹ : "רִישׁ רִמְתָּא פִּסְגָּה לְשׁוֹן גְּבִיה, וְכֵן (תהלים מח) : "פִּסְגּוֹ אֶרְמְנוּתֶיהָ" הַגְּבִיהוּ אֶרְמְנוּתֶיהָ. וְנִשְׁקָפָה : אוֹתָהּ הַפִּסְגָּה עַל-פְּנֵי הַמְּקוֹם שֶׁשְׁמוֹ יְשִׁימָן וְהוּא לְשׁוֹן מִדְבָּר, שֶׁהוּא שְׁמֵם. דְּבַר אַחֵר : וְנִשְׁקָפָה, הַבָּאָר עַל-פְּנֵי הַיְּשִׁימָן, שֶׁנִּגְזְרָה בִּימָה שֶׁל טְבָרִיָּה וְהָעוֹמֵד עַל הַיְּשִׁימָן מִבֵּיט וְרוֹאֶה כְּמִין כְּבָרָה בֵּינָם וְהִיא הַבָּאָר, כֵּךְ דִּרְשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא :